

Sociálne vylúčenie, postupy a praktiky hospodárenia domácností v priestore a post-socializmus

Výskumný projekt financovaný organizáciou ESRC (U. K. Economic and Social Research Council)

Hlavní riešitelia

- Adrian Smith, Professor of Human Geography, Department of Geography, Queen Mary, University of London
- Alison Stenning, Lecturer in Urban and Regional Development, Centre for Urban and Regional Development Studies, University of Newcastle
- Alena Rochovská, Research Fellow, Department of Geography, Queen Mary, University of London
- Dariusz Świątek, Research Fellow, Centre for Urban and Regional Development Studies, University of Newcastle

Ciele výskumu

Výskumný projekt skúma spôsoby, ktorými domácnosti a jednotlivci zvládajú a prekonávajú rôzne formy sociálneho vylúčenia, objavujúcimi sa príchodom trhovej ekonomiky v mestách centrálnej Európy. Projekt tiež skúma ako sú osvojené stratégie domácností a jednotlivcov prepojené s formálnymi a neformálnymi ekonomickými aktivitami a tiež ako rôzne sú utvárané v kontrastnom geografickom prostredí. Cieľom výskumu je poskytnúť relevantné výsledky, ktoré by mohli formovať sociálno-politickú diskusiu v kontexte rozširovania Európskej únie a prispieť k teoretickej diskusii týkajúcej sa otázok porozumenia vznikajúcich post-socialistických ekonomík.

Výskum zahŕňa nasledovné časti:

- vytvorenie komparatívnej štúdie o možnostiach a stratégiách, ktoré využívajú domácnosti, prípadne jednotlivci v dvoch urbánnych zónach (na Slovensku v časti Bratislavy v Petržalke a v Poľsku v časti Krakowa, v Novej Hute);
- skúmanie rozsahu, foriem a funkcií týchto stratégií, použitím rôznych metodologických postupov;
- skúmanie spôsobov vytváraním a používaním konkrétnej 'geography of practice' – siahajúcej od domácností k obytným blokom, rozširujúcej sa na rodiny, sídliská, komunity, mesto a ešte ďalej;
- vytvorenie politicky relevantných výsledkov, ktoré budú zohľadňovať rôznorodosť geografického kontextu a rozsahu, v akom sú domácnosti situované, pre prípadnú inšpiráciu sociálno-politickej diskusie v kontexte rozširovania EU; a
- prispenie k teoretickej diskusii týkajúcej sa porozumenia tzv. "nových post-socialistických ekonomík"

Tieto ciele budú dosiahnuté prostredníctvom menej, alebo viac detailných metodologických prístupov:

- štatistické analýzy dát týkajúcich sa sociálnej exklúzie;
- dotazníkový prieskum v dvoch urbánnych zónach;
- rozhovory v domácnostiach;
- detailné etnografické štúdie o ekonomických metódach a praktikách domácností;
- interview s kľúčovými pracovníkmi z relevantných inštitúcií;

Výskum bude komparatívny a bude realizovaný v dvoch veľkých obytných sídliskách vybudovaných v období socializmu – v Petržalke (Bratislava, Slovensko) a Nowej Hute (Krakow, Poľsko). Nielen tieto dve sídla majú rôznu štartovaciu pozíciu v hľadaní post-socialistickej ekonomickej stability, aj celková národná skúsenosť post-socialistických zmien je iná. Svedčí o tom oveľa rýchlejší nástup trhu a odlišná skúsenosť pri vstupe do EU najskôr v Poľsku, neskôr na Slovensku. Z tohto dôvodu bude komparatívny prístup slúžiť na pochopenie spôsobov, ktorými tieto podobnosti a rozdiely vytvárajú rôzne stratégie a východiská v rámci týchto dvoch spoločenstiev, a na posudzovaní dôležitosti, ktorá utvára nároky pre citlivú lokálnu politiku.

Výskumný problém

Problémy sociálnej inklúzie, ktorým čelia krajiny východnej časti Strednej Európy odkedy nastúpili na cestu trhovej ekonomiky a stali sa členmi európskej únie sú značné. Zo situácie relatívnej sociálnej rovnosti narástli nerovnosti tak, že sú porovnateľné so západoeurópskymi krajinami. A hoci je jasné a pripúšťa sa, že v procese rozširovania bude potrebné čeliť určitým problémom, je tiež zrejmé, že existuje množstvo značných rozdielov v chápaní. Pomocou komparatívnej analýzy týchto dvoch mestských zón na Slovensku a v Poľsku, podstupujúcich odlišnú národnú aj lokálnu premenu, je snahou v tomto projekte porozumieť rôznym formám a typom osvojených stratégií, ktorými domácnosti zápasia s danou situáciou, ako sú tieto stratégie konštituované v rôznom geografickom kontexte a tiež pochopiť, akú úlohu, zohráva tzv. ‘community economy’ – celá škála neformálnych a poloformálnych ekonomických aktivít – v managemente chudoby a sociálnej exklúzie.

Na základe predchádzajúcich výskumov Adriana Smitha a Alison Stenning - ktorí poukázali na potrebu spoločného komparatívneho prístupu k pochopeniu prijatých stratégií súvisiacich s vyrovnávaním sa so sociálnou exklúziou za rozličných národných a lokálnych okolností - projekt rozširuje existujúce práce týkajúce sa skúseností z domácností a spoločenstiev, ktoré zvládajú narastajúci nedostatok a sociálnu exklúziu. Projekt sa zameriava na preskúmanie hlavných úloh domácností v týchto praktikách (metódach), na identifikovaní tzv. ‘geography of practice’ v rozsahu medzi domácnosťou a mestom a aj ďalej, a tiež na pochopenie skĺbenia týchto odlišných formálnych a neformálnych ekonomických praktík.

V celkovom koncepte tento projekt stavia na výskume, ktorý ozrejmuje postupy, ktorými tieto vznikajúce post-socialistické ekonomiky situované, v porozumení plurality ekonomického priestoru a praktík, súvisiacich s podobnou prácou na západe v odlišnom geografickom kontexte a hoci tiež v odlišných analytických častiach – v tomto prípade, domácnosti a spoločenstva.

Úlohou výskumu je tiež predstaviť politicky relevantné výsledky, ktoré by brali do úvahy celkovú rozmanitosť geografického kontextu a priestoru v rámci ktorých sú domácnosti aj jednotlivci situovaní, aby bolo možné zasiahnuť do sociálno-politickej diskusie v kontexte rozširovania EU a prispieť k teoretickej polemike o tom, ako chápeme vznikajúce post-socialistické ekonomiky.

Výskumné otázky:

Výskum bude zameraný na štyri hlavné otázky:

1. Aký závažný je problém sociálnej exklúzie v urbánnom priestore Petržalky a Nowej Huty?
2. Ako a prečo sa domácnosti domácnosti aj jednotlivci vyrovnávajú s týmito formami sociálneho vylúčenia prostredníctvom neformálnych ekonomických aktivít?
3. Akým spôsobom tieto neformálne spôsoby súvisia s formálnou ekonomikou?
4. V akom geografickom rozsahu sú tieto praktiky vytvárané?

Relevantná literatúra

Rainnie, A., Smith, A. and Swain, A. (eds.) (2002) *Work, Employment and Transition: Restructuring Livelihoods in 'post-Communist' Eastern Europe*, London: Routledge.

Smith, A. (2002) 'Culture/economy and spaces of economic practice: positioning households in post-communism', *Transactions of the Institute of British Geographers*, 27: 232–50.

Smith, A. (2000) 'Employment restructuring and household survival in "post-communist transition": rethinking economic practices in Eastern Europe', *Environment and Planning A*, 32: 1759–80.

Stenning, A. (2003a) 'Shaping the economic landscapes of post-socialism? Labour, workplace and community in Nowa Huta, Poland', *Antipode*, 35 (4).

Stenning, A. (2003b) 'Urban change and the localities', in Bradshaw, M. and Stenning, A. (eds.) *East Central Europe and the Former Soviet Union: Post Socialist States*, Pearson, London.

Stenning, A. (2000) 'Placing (post)-socialism: The making and remaking of Nowa Huta, Poland', *European Urban and Regional Studies*, 7 (2): 99-118.

Contacts

Professor Adrian Smith
Department of Geography
Queen Mary, University of London
Mile End Road

Dr. Alison Stenning
Centre for Urban and Regional Development Studies
School of Geography, Politics and Sociology
University of Newcastle

London E1 4NS
United Kingdom.
Tel: +44 20 7882 7844
Fax: +44 20 8981 6276
Email: a.m.smith@qmul.ac.uk

Newcastle
United Kingdom
Tel: +44 191 222 8017
Fax: +44 191 232 9259
Email: alison.stenning@ncl.ac.uk